

М. П. Тищенко,
професор УАМ

Архітектура як мистецтво

Небачений розквіт архітектури за доби високої класики античної Греції був свідченням значного рівня її теоретичних знань. Традиційним доказом того вважається трактат "Десять книг про архітектуру", що належить римському архітектору часів Юлія Цезаря М. Вітрувію. Викладену Вітрувієм у першій книзі архітектурну естетику багато вчених-дослідників пов'язували з іменем Посідонія — грецького вченого II-I ст. до н. е. І дійсно, Вітрувій не лише наводить грецькі позначення шести основних архітектурних категорій — лад, розміщення, свритмія, сумірність, благопристойність, економія, — але й користується іншими грецькими художньо-науковими термінами.

Визначивши архітектуру як єдність доцільності, міцності та краси, Вітрувій назвав її будівельним мистецтвом, але не пояснив, якими засобами і за яких умов конструктивні форми стають художніми. Натомість він детально повідомив, що будівництву передував ґрунтовно розроблений проект (ординація), який мав план (диспозицію), горизонтальні проєкції (іхнографію), фасадні зображення (ортографію), перспективне зображення (сценографію). Архітектор наводить також і пояснення засобів художньої виразності: свритмія (гармонія) — привабливість зовнішнього вигляду; симетрія (сумірність) — гармонічний поділ цілого та його частин; аналогія — пропорційність, від якої походить сумірність.

Тому не в "будівельному мистецтві", а саме в проєктуванні виникли і удосконалювалися засоби художньої виразності, які формували архітектуру як мистецтво. Проєкт — передбачення — являє собою сукупність всіх вимог до майбутньої будови: як ідеальне художньо-графічне зображення він є проявом духовної сфери діяльності, як архітектурне начало для будування (матеріалізації) — неодмінною потребою і настановою для виконавців, тобто приматом у послідовності процесів створення архітектури.

Слід нагадати, що зодчий минулого був від Природи енциклопедично обдарованою особою, носієм і генератором творчих ідей, видатним художником, інженером-конструктором і керівником будівництва. А його творча майстерня була осередком, навколо якого ґуртувались найкращі творчі сили, і школою для обдарованої молоді.

Останнім і найзначнішим сплеском енциклопедизму в художній творчості було Відродження, особливо в Італії, де мало не кожен другий митець однаково володів пластичними мистецтвами, що ними традиційно вважалися живопис, скульптура та архітектура.

Промисловий переворот (кін. XVIII - поч. XIX ст.) викликав у галузі архітектури значні зміни. Бурхливе вторгнення в будівництво металу, залізобетону, скла рішуче вплинули на засоби композиції. Ідеї раціоналізму ставили під сумнів архітектуру як мистецтво, але багато хто з провідних митців но-

вої архітектури те заперечував. Зокрема, Ле Корбуз'є стверджував, що архітектура є мистецтвом в його найвищому прояві; шляхом особливих хвилюючих співвідношень вона досягає платоновської величі, математичного порядку, умоглядності, гармонії...

Наш факультет, як перша вища архітектурна школа в Україні, заснований по закінченні першої сві-

тової війни в 1918 році у складі УАМ. Протягом свого існування, попри багаторазові спроби закриття, він був послідовним носієм та сівачем прогресивних загальнолюдських фахових знань в галузі архітектури і сьогодні у повному розквіті своїх творчих сил упевнено прямує назустріч майбутньому Відродженню.

Ю. С. Асєєв,

професор кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв УАМ, доктор архітектури

Історія архітектури і професійна свідомість архітектора

Вивчення історії архітектури є одним з головних напрямків архітектурної освіти. Без знання комплексу здобутків людства в галузі архітектурної творчості не можна професійно вирішити проблеми сучасності. Розв'язуючи їх, архітектор творить для майбутнього, а це можливо лише тоді, коли він опанував закономірність розвитку світової архітектури.

Архітекторові важливо знати й закономірності формування рис архітектурного стилю, тобто сталої єдності типологічних, конструктивних і художніх рис (тріади Вітрувія — корисність, міцність та краса), притаманних кожній історичній добі, періоду, країні, народу. Типологічні чинники визначають потреби сучасності, технічні — розвитку продуктивних сил, художні — стабільні риси розвитку культури й традиції народної архітектури та мистецтва. Стабільні риси стилю вводять його до світового архітектурного процесу, традиції виз-

начають національні риси архітектури того чи іншого народу.

У розвиткові архітектурного стилю розрізняють початковий період (архаїка), період розвитку (класика) та період згасання (в античній архітектурі — еллінізм). Новий архітектурний стиль, як правило, негативно ставиться до набутих попереднього і часто, борючись зі стилем вчорашнього дня, солідаризується з позавчорашнім. Наприклад, в наші дні представники постмодернізму вважають негативними явищами такі історичні стилі, як готика, бароко, еkleктизм тощо, забуваючи при цьому, що кожний з них має і певні досягнення, і певні недоліки. Але всі ці періоди були історично закономірними.

Розвиткові світового архітектурного процесу притаманна цікава закономірність, за якою "графічний стиль", як правило, чергується зі стилем "живописним".